

і доповідь *А.Хоми* (Люблін) “Деконструкція митця-поляка в історичній прозі Романа Іваничука”.

Л.Пушак (Люблін) у доповіді “Естетичний підхід до словесної творчості М.Грушевського”, всупереч загальноприйнятим уявленням про Грушевського-літературознавця як про прихильника суто соціологічного підходу до мистецьких явищ, доводив, що автор “Історії української літератури” важливого значення надавав художності літературного твору. Доповідь *І.Бетко* (Ольштин) “Проблема інтерпретації символічно-психологічних мотивів в українській прозі “нової хвилі”” стала продовженням публікацій дослідниці, в яких вона намагається визначити домінантні риси сучасної української літератури, насамперед прози. Незавершеним, але цікавим компаративним дослідженням стала доповідь “Образ Італії очима росіянина й поляка – італійські подорожі в текстах Павла Муратова і Збігнева Герберта”, яку виголосив *В.Краль* (Щецін). Систематизацію напрацювань сучасного лесезнавства здійснила *А.Корицка* (Ольштин). Вона зосередилася виключно на тих працях, які вписуються в постмодерністський дискурс, на що, власне, вказувала й тема доповіді – “Проблема інтерпретації драм Лесі Українки в постмодерністському літературознавстві”.

Високий рівень доповідей, жвава фахова дискусія, оригінальні думки й ідеї, які зроджувалися в ході цієї дискусії, переконали у плідності результатів Інґарденівських читань. Тому закономірним стало рішення їх організаторів та учасників продовжити традицію цих читань і проводити їх із періодичністю раз у два роки, тобто Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської чекає учасників наступних Інґарденівських читань восени 2010 року.

Прекрасним завершальним акордом у роботі конференції стала поїздка до відпочинково-туристичного центру – містечка Казімежа Дольного, де учасники читань могли помилуватися мальовничими пейзажами, залишками старовинного замку, чудовими зразками середньовічної, ренесансної й барокової архітектури.

м. Кам'янець-Подільський

Микола Васьків

СЕМІНАР “ТЕКСТ. КОНТЕКСТ. ЕДИЦІЯ”

В Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України відбулося перше засідання міжінститутського семінару “Текст. Контекст. Едиція”, в якому взяли участь літературознавці, мовознавці, фольклористи, археографи й видавці.

Вступне слово виголосив заступник директора з наукової роботи Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України *М.Сулима*. Він привітав започаткування регулярного текстологічного семінару, який має стати прикладом продуктивної систематичної співпраці між гуманітарними інституціями.

Засідання було присвячено насамперед мовно-правописним проблемам едиції. Директор Інституту української мови НАН України *П.Гриценко* у своїй доповіді наголосив на актуальності подальшого розвитку текстології, без якої сьогодні не можуть розвиватися ні літературознавство, ні мовознавство, ні фольклористика. Кожна з цих наук має свої текстологічні напрацювання, елементи власної методики, бо підпорядковані своїм дослідницьким цілям. Інтегральною для цих наук щодо текстології є підвищена увага до тексту, його якості, що визначається як відношення аналізованого тексту до первісного, створеного автором. Реальною загрозою для дослідника та висновків з його студій завжди був і залишається неякісний текст, спотворений видавцями всупереч волі автора. Неусвідомлення цього факту, що стало загрозливо масовим, – це реальна передумова хибного напряму у вивченні текстів, поширеного сьогодні “вільного поводження” з текстами, безсистемності в едиційній практиці. Семінар “Текст. Контекст. Едиція” має на меті розширити коло фахівців різних галузей гуманітаристики, які реально оцінювали б

текст із позицій його поліінформативності, у дослідженнях та едиційній практиці спиралися б на засади якості тексту, були зорієнтовані на його автентичність. За таких умов реально може стати зміна загальної дослідницької парадигми, яка унеможлиблювала б поширену сьогодні байдужість до студійованого тексту, історії його створення і перетворень, редагувань, історії видань і текстуальних змін, т. зв. редакторських виправлень, часової, тематичної та мовної актуалізації написаного автором. Неувага до історії тексту – це неувага до того культурного хронотопу, якому автор зобов'язаний і від якого автор був залежний, а тому свідомо чи несвідомо відтворив його в тексті. Хронотопічна складова тексту стає не лише ключем до правильного розуміння лабораторії творення фізично наявного тексту, аналізованого (анатомізованого) дослідниками здебільшого в типових площинах (зміст, засоби художнього відтворення дійсності, мовні одиниці різних типів та ін.), а й для моделювання культурного контексту, який значною мірою водив авторвою рукою. Подолання нігілізму і страху перед рукописами, які опанували багатьох філологів, фольклористів, прийде через усвідомлення доконечності опори на автентичні тексти, а при їх виданні – необхідності максимально точної передачі особливостей вихідного рукопису чи, за його відсутності, авторизованого першодруку.

Наголошувалося, що українське літературознавство має вагомі здобутки в теорії текстології, традиції підготовки текстів до видання різних типів (академічні, науково-критичні, масові), хоча опрацювання останніми роками текстів авторів, належних до різних хронотопів (П.Куліш, М.Гоголь, М. Грушевський, С.Єфремов, В.Стус, Г.Костюк та ін.), ставить низку нових питань загального й вузькопрактичного планів. Тому на часі узагальнення досвіду розв'язання актуальних проблем едиції, напрацювань різних творчих колективів українських та зарубіжних дослідників, узагальнення досвіду аналізу текстів (особливо аналізу мовознавчого) в опорі на рукописи й першодруки. Важливе у плані організаційному створення умов для ширшого користування автентичними текстами – рукописами, що можливе завдяки створенню електронного аналога рукописних фондів та розширення практики факсимільних видань; водночас існує потреба каталогізації всіх рукописних фондів, що зберігаються в різних установах, створення видань на зразок "Путівника по фондах відділу рукописів Інституту літератури" та зведення воедино інформації про розрізнені фонди.

О. Федорук (Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України) розглянув мовно-правописні проблеми видання Повного зібрання творів П. Куліша. Готуючи це академічне зібрання, упорядники стали перед проблемою мовно-правописної передачі українських та російських текстів: які словоформи слід осучаснювати, приводячи їх до норм нинішнього правопису й тим самим роблячи тексти зрозумілішими, а які форми зберігати як прикметну особливість мови XIX ст. і насамперед мови автора. Доповідач не ставив перед собою завдання розглянути часткові питання передачі окремих словоформ, які вживав Куліш, та їх узгодження з нормами сучасного правопису, а звернув увагу на загальні проблеми. Авторський колектив, який готує зібрання творів Куліша, ще не розробив єдиних для всіх томів методичних рекомендацій щодо мовно-правописної передачі текстів. Утім засадничо обрано настанову, сформульовану в першому томі листів: максимально відтворювати особливості Кулішевої мови, але, зберігаючи характерні для XIX ст. словоформи, правопис зводить в основних рисах до сучасних норм. Зокрема, на думку О.Федорука, проблемна в мовно-правописному плані підготовка різних за своїм видом творів Куліша, написаних українською, – оригінальних художніх творів (поезія, белетристика), художніх перекладів і переспівів, фольклористичних, літературно-критичних, публіцистичних, філософських, педагогічних, історичних праць, мемуарів, листів. Так, слово в поетичному творі має інше навантаження, ніж в історичній праці. У першому випадку для читача однаково важлива й семантика слова, і зафіксована у словоформі його звукова оболонка, у другому випадку – словоформа має другорядне значення, а на перший план виступає семантика. За тим, яку функцію виконує слово у творах різного призначення, їх можна умовно розподілити на групи: та, в якій слово відіграє передусім художньо-естетичну функцію, і та, в якій насамперед – логічно-інформативну. Окремо стоїть епістолярій, де слово – це і засіб донесення інформації, і форма розкриття авторського ества. Відповідно до прагматики творів, на думку О.Федорука, у різних томах можна буде застосувати

дещо відмінні підходи до збереження мовних особливостей – від найприскіпливішого відтворення тексту до його істотної модернізації.

Готуючи до друку російськомовні художні тексти, слід особливу увагу звертати на українізми, зберігати їх морфологічні форми, не осучаснювати відповідно до норм російського правопису.

Доповідач наголосив, що оскільки це видання наукове, воно ляже в основу численних передруків, адресованих широкому колу читачів, зокрема й тих, що обслуговують потреби освіти, а такі видання здійснюються з максимальною модернізацією мови й правопису, до якої, очевидно, не може вдатися наукове видання. Отже, створюючи базовий текст твору, упорядники повинні бути свідомі того, що він стане прототекстом для адаптованої версії, тобто зазнає наступної мовно-правописної модернізації. Тому бажана співпраця науковців із видавцями, щоб адаптована версія наукового тексту теж готувалася за участі фахівців-текстологів.

Стосовно висвітленого в доповідях комплексу текстологічних проблем висловилися учасники обговорення, які спиралися передовсім на власний едиційний досвід. Значну увагу було приділено проблемі адресування видань. Саме тип видання, наголосила *О.Бріцина* (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України), зумовлює конкретну текстологічну тактику. Завдання семінару, на її думку, полягає у виробленні провідних принципів відтворення текстів. *І.Гирич* (Інститут української археографії і джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України) висловив сумнів у можливості і власне ефективності універсального підходу навіть до видання творів одного автора. Дослідник показав, що наявні рекомендації стосовно мовно-правописних засад здійснюваного нині 50-томного зібрання творів М.Грушевського далеко не завжди допомагають, і тому практично для кожного тому загальні правила доводиться уточнювати відповідно до конкретного матеріалу. Дискутант також звернув увагу на необхідність реалістичного підходу до видавничих проектів, які в нинішніх умовах не можуть бути орієнтовані винятково на академічну аудиторію. *Г.Бурлака* (Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України) солідаризувалася з *І.Гиричем*, зазначивши, що розробити мовно-правописні принципи видання творів Грушевського можна було б хіба за умови врахування всього масиву його наукових, публіцистичних, художніх літературно-критичних й епістолярних текстів, що стане можливим лише після завершення опрацювання всього зібрання творів. Однак такі принципи також різнитимуться залежно від типу видання. Упорядники й видавці мали б орієнтуватися на аудиторію в питаннях не лише передачі мови, а й рівня наукового опрацювання тексту, що також дуже важливо. Дослідниця розповіла про перші випуски спеціалізованого збірника “Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія”, упорядники якого намагаються подавати цілком автентичні тексти українських письменників. *Е.Соловей* (Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України) поділилася досвідом підготовки літературознавчих і літературно-критичних праць, щоденника *С. Єфремова*, наголосивши на необхідності налагодження ефективної співпраці з видавцями, від яких також значною мірою залежить якість того тексту, який у підсумку отримує читач.

Учасники семінару ухвалили проводити його засідання щоквартально. Наступне засідання відбудеться наприкінці травня.

Антон Смоляр